

Mustafa Çemənli

Bir söz, əvvəlcə bizim qəzanın kiçik birləşməsində, sonra bütün quberniyada, Rusiyada və bütün dünyada qansız, lakin böyük bir inqilab baş vermişlidir; çünkü ədalətli fikir səmərə verməyə bilməz.

L.N. Tolstoy

Inqilab XXI əsrin iyirminci ilinin lap ilk günlərində Lev Tolstoyun vətəni Rusiyada yox, ucsuz-bucaqsız ərazisi, bir milyard yarım əhalisi olan Çinin Uhan şəhərində baş tutmuşdu. On milyonluq əhalisi olan Uhan şəhərində bu qansız inqilabi Çinin zavallı güne qoyduğu uyğur türkləri yox, hələ adı-sani bilinməyən, ölçüyə, çəkiyə gəlməyən "Virus" adlı bir bəlla törətmüşdi. Bu gözəgörünməz, dava-dərman, varlı, kasib tanımayan bəlaya tez-tələsik ad da tapmışdır: KORONA-VİRÜS!

Bu gözəgörünməz, əlacı tapılmayan Koronavirus

Uhan şəhərində neç min insanın canını almaqla, on minlərlə insanı da xəstəxanalar künçünə doldurub çarpayı dostağı etməkla kifayətlənməyib ildirin sürətiylə sərhədləri aşış dünyyanın ən qədim, ən inkişaf etmiş ölkələrinə, şəhərlərinə keçdi. Zaman-zaman Allahlı edənlər, bir ağaçda oturub min bir budağı sil-kələyənlər, kosmosa uçanlar, uzaqmənzilli raketlər, pilotsuz təyyarələr, müasir döyüş texnikaları icad etdirənlər, əyniən demokratiya paltarı geyinib müsəlman ölkələrinə soxulanlar bu gözəgörünməz, ölçüyə, çəkiyə gəlməz bəlanın qarşısında aciz qaldılar. Gecə ikən üstünlə qoşun yəritmək, təlyə salmaq, mühəsirə etmək döryada baliq sövdəsidi. Ortaya sual çıxırdı: Ölkələri, millətləri idarə edənlər bu dünyyanın nizamını niyə pozublar? Niyə bəşəri dəyərlərə, insanlıq qənim kəsililər. İndi budur, gözəgörünməz çəlləd dünyanın qapısı ağızını kəsdirib. Nədənsə, mənə elə gəlir ki, bu virus deyilən andra qalmış İraqa, Əfqanistana, Liviyyaya, Suriyaya qoşun yeridib günahsız canlar alanlardan, minillik adət-ənənələri heçə sayanlardan, millətlər arasında ədəvət toxumu səpənlərdən intiqam alır.

Bəlkə, bu, Tanrıının intiqamıdır. İstəyir, yoluunu azımlar düz yola qayıtsınlar. Əgər belə olmasayıdı bütün ölkələr bu gözəgörünməz, hər kəsə yoluxmağa hazır olan, dövlətli, kasib tanımayan, lotu-potu-

GÖZƏGÖRÜNMƏZ DÜŞMƏN

ya, vorzakona, oğru-quldura, çörək əvəzinə dollar yeyənlərə, var-dövlətdən, sayızız əmlakdan gözü doymayanlara, axirətini unudub min hoqqadan çıxanlara, pozğunlara, qarnındakı poxu qızıl unitaza boşaldanlara, əyyaşlara fərq qoymayan bu bələnin qarşısında aciz olardı? İndi budur, dənizdəki firtınanı, səhər çıxıb axşam batan Güneşi, ata-anasının üzündəki qırışları, bağ-bağçaları, hər şeyi, hər şeyi görürsən, amma ayağına dolasan, paltarına, əllərinə hopan koronavirusu kimse görə bilmir, dərmanı tapılmış. Tam əminəm ki, bu bələni Yer üzünə Yaradımız göndərib ki, papağımızı qabağımıza qo'yub adam balası kimi düşünək, nəticə çıxaraq. Əlbəttə, şübhəm yoxdur, hamı mənim kimi düşünmür. Buna görə də heç kəsi qınamığa haqqımlı yoxdur. Koronavirus qapılarını döyəndən, bizi qorxuzub qınımiza soxandan bəri hər ağızdan bir avaz golir. Biri ele mənim kimi deyir ki, Allahın Yer üzünə gönderdiyi bəladır. Bir başqası bunu hansısa dövlətin, ya hansısa əclafın yaratdığı bioloji silah hesab edir. "Məqsəd Yer üzündə insanların hədsiz artımının qarşısını almaqdır" deyənlər də var. Birisi de sənəsimi kürsüyə verib gur səslə söyleyir ki, əshi, bir çinli əclaf tamahını saxlaya bilməyib, Allahın yaratdığı yarasanı tutub, bışırıb yeyib, bu yoluxucu xəstəlik də o yaramaza keçib, ondan da başqalarına.

Sizdən nə gizlədim, bu əclaf çinlinin yarasanı yeməsi xəbərini eşidəndən sonra bir neçə gün gözələrim her yerdə yarasa axtardı. Mən ancaq gecələr hərəkət edən, uzun qanadlarını gərib harassa uçan, yatanda caynaqlarından asılı qalan itığözlü, məşum səslili, məməli heyvancıgazı uşaq vaxtı kəndimizdə çox görmüşdüm. İndi bilmirəm nə deyim. Mal əti, toyuq, quş əti, qoyun əti, donuz çoqsası yeyən insananın yarasası ətini yerikləməsinin səbəbini bilmirəm. Bircə onu bilişəm ki, əgər deyilənlərə inansaq, bu virus yarasadan insana keçmişdir.

Bu gözən döndüyüm gözəgörünməz düşmən bizi əziz gündə, Novruz bayramında yaxaladı. Dost-tanışla zəngləşib, bayramlaşış gecəni yola verib səhərimizi bəd xəbərlə açmışdıq. Evdə qalın! Evdə qalın! Bir neçə gündən sonra bu "Evdə qalın!" birləşdirib "Evdəqal" elədilər. Dönə-dönə də tapşırıdalar ki, çölə çıxmə, evdə qal. Əmr etmişdilər ki, ümumiyyətə, altmış beş yaşdan yuxarı olan kəsələrin qapısını bağlayıb qaxılıb otursun evində, çünki onların virusa yoluxmaq ehtimalı çox yüksəkdir. Sizdən nə gizlədim, bu qadağa, göstəriş birbaşa mənə də aid idi.

Şənbə-bazar günlərində başqa

evdə ancaq axşamdan-axşama olan bir adamın günlərə evdə oturub çölə çıxmama-

ması, birdən-birə ətraf mühitlə ünsiyyətini kösməsi bilirsınız mı nə demekdi? - Bilmirsiniz? Əbdürəhim bəy Haqverdiyev demiş: Səd hey!

İlk günlər mənim üçün çətin kecmədi. Amma elə ki günlər bir-birini əvəz elədi, daxımağa başladım. İndi yumurtası tərs gəlmış toyuq kimi evdə vurnuxuram. Gah televizora baxıram, gah eyvana çıxıram, gah da otağıma çəkilib kitab oxuyuram. Kitab oxumağın yaxşı bir cəhati var ki, oxuduğun hər hansı romanın, həkayənin rejissoru da, aktyoru da sən özünsən. Xəyalında obrazları bir-bir canlandırırsan, gah üsyankar qəhrəman, gah adamayovuşmaz, gah yaltaq, gah xeyrəxə mələk, gah qudurmuş köpək... Nə isə, sayıqla qurtarmaq olmaz... Yorulanda kitabı qatlayıb qoyuran bir tərəfə. Bax belə, filmİN sonu. Sittatın sonu da demək olar!

Nə isə, Lev Tolstoyun ali məktəbdə oxuduğum "Anna Karenina" romanının beşinci hissəsini təkrar oxuyub yerimdən qalxıram, otaqda var-gəl edirəm. Birdən öz figurumdan diksinişəm. Özüm öz gözümüzdə olduğumdan nəhəng görünürəm (bədheybət demək istədim). Elə bilişəm ki, evdə qalmaqla otaqdakıların yerini xeyli daraltımişəm. Özüm öz nəzərimdə çağırılmamış qonaq kimi yəməm.

Ömür-gün sirdəşimin baxışları məni izləyir: "Xeyir ola, ayri gündə heç mətbəxə keçməzdı".

- "Xeyirdi, əzizim, hər gün evdə qalan kişinin yeni-yeni vərdişləri üzə çıxımalıdi. Xanımım içimdəki dialoqumuzu eşitmər. Gəldiyim kimi də mətbəxdən çıxıram.

Gəlib illərlə topladığım kitab dolabı

ilə üzbəüz qoyulmuş divanda oturub onları seyr edirəm. Bu kitab müəlliflərinin çoxu dünyasını deyişib. Bir gün mən də dünyamı dəyişəcəyəm. Görəsən, bu kitabların taleyi necə olacaq? Götürüb oxuyan olacaqmı? İndikilər ancaq mobil telefonla ünsiyyətdədirler. Sosial statuslarda savadsız yazılmış cəfəngiyatlari oxuyurlar. Dərindən köks töürüb sevdiyim kitabları bir-bir götürüb vərəqləyirəm. Heç bir kitabın vərəqləri arasında birən manat da yoxdur. Amma ele fikirlər var, mənim nəzərimdə, dəyəri pulla ölçüle bilməz. Buna bax, bir gör Asif Ata nə deyib: "Dünyaya, həyata, insana heyrot hissini, müqəddəs duygunu ürəyinizdə bəsələyin və qoruyun".

Allah rəhmət eləsin, elə bil bu ağır gün üçün yazib. Həyat bizi sınaga çəkir, gərək dəyərlərimizi, adamlığımızı itirməyək. Amma itirənlər, qınından çıxıb, qınıni bəyənməyənlər o qədər çoxalıb ki. Çoxları dərk eləmir ki, "Bu

(Ovqat)

dünya aldıqca nəfəsin, qaldıqca qəfəsindir" (Cəlaləddin Rumi).

Budur, indi Allahın gözəgörünməz bələsi bizi evlərimizdə dustaqlıq edibdir. İndi əl verib görüşməyə də ehtiyat edirik. Vərdiş elədiyimiz öpüşmək qalsın bir yana.

Böyük Nəsirəddin Tusi demişdir ki, "Mənim üçün səadət günü və eyşü-şadlıq gecəsi mütləq gecəsidi". Mənim üçün də elədir.

Unudulmaz Şixəli Qurbanov kitabın məhəbbətini belə izhar etmişdir:

Mən öylə bir aləməm ki, hər dəqiqəm bir kitab, Əfşuslar ki, yadda qalmaz oxunulan hər kitab. Gəz baxdıqca sözümüz vardır bu aləmdə yazmağa, Qoca dünya rəfə bənzər, soma kitab, yer kitab. ... Sənət, kitab zinətidir bu dünyanyın əzəldən, Sənə nadan zəhər versə, əvəzinə ver kitab.

Abbasqulu ağa Bakıxanov isə deyirdi ki, "Ürək açan kitab nemətdir, bu gün mənimdir, sonra başqalarının olacaq". Bəli, əvvəl özünü, sonra başqalarını düşünmək insanlıqdır!

Zaman-zaman oxuduğum, səhifələrində işarələr qoyduğum, dəyərli fikirlərin altını çizdiğim kitablari vərəqləyə-vərəqləyə bir də gördüm ki, təsvir olunmuş qəhremanlar gözələrim öündə canlandı. Birdən mənə elə gəldi ki, bu kitablarda təsvir olunan personajlar gözəgörünməz ruhlar kimi ətrafımı sardı. Ah, necə də canlıdırular. Necə möhtəşəm mənzərədir... Deməli, kitabdakı qəhremanlar əbədiyyət yolcularıdır. Görən, təsəvvürümüzde yaranmış bu gerçəklilik yaxşıdır, ya pis?! Bəlkə, mən reallıq hissini itirirəm?! Lənət sənə, kor şeytan!

Yerimdən qalxıb gəzinirəm. Allahım, bu nədir, lap qəfəsə salınmış şirə oxşayıram... Təki adamlığımı itirib vəhşiləşməyəm. Amma, öz aramızdı, son illər o qədər insanlıqdan çıxıb vəhşiləşən, ikiyəqli canavara çevrilənlər var ki... İndi bu gözünə döndüyüm virus onları da ev dustağı edib.

Bizdən əvvəlkilər vaxtında deyiblər, yazıblar, bizə yol göstəriblər. Düşüncəsi olan ibrət götürüb, nadan isə elini yelləyib keçib. Bernard Sou yazardı ki, "Ən yanına ən böyük günah nifret deyil, biganəlikdir, biganəlik qeyri-insanlığın ən yüksək zirvəsidir".

Görəsən,

bu ağır gündə həmişə namusdan, vətənpərvərlikdən, ədalətdən danışan, amma ədalətdən uzaq, vətəndaş olmayıb ancaq ölkə vətəndaşı olan bəzi-bəzi ağız-göyçəklər, heç olmasa, bu ağır gündə düşünlərmi ki, kəmfürsətlək qazandıqlarını Allah istəsə, bir göz qırpmında əlinənən alıb onu dilənçi gününə salar. Gözəl-

gözəl kostyumları nimdaşlaşar, çimməyə su tapmaz, yanından keçənlər burnunu tutub keçərlər. Eh, ölüyü qəbiristanlıqda basdırında hamı çorta gedir, sonunu görür, amma evə qayıdan kimi köhnə hamam, köhnə tas.

Böyük alman filosofu Fridrix Nitsch deyirdi ki, əgər insan niyə yaşadığını bilirsə, onun üçün necə yaşamığın əhəmiyyəti yoxdur. Doğrudan da, belədir. "Qeyrət və şərəf bahalı mülkdür. Pulla alınmaz və ucuz insanlarda olmaz" (Hz. Əli əleyhissalam).

Gərek, həmişə şərəf və ləyaqətimizi qoruyaq.

Pencərədən çöle baxıram. Binamızla üzbəüzdeki prospekt bomboşdur, nə gələn var, nə gedən. İçim üşüyür... Maşınların hərəkəti məhdudlaşdırın deyə hava çox təmizdir. Adam inana bilmir ki, udduguñuz havada virus ola bilər. Nə bilək, düzünü Yaradan bilir.

Ötəfədən ölü bir süküt var. Amma ətrafi diqqətlə dinləyəndə sükütün da səsini eşidirsən. Bircə diqqətlə dinləyin. Eşidirsəniz sükütun sesini?! Sənki üreyin döyüntüsüdür. İcazə verin, həmişə xoş duygularla çırpınsın.

Divana uzanıb gözlərimi yumuram. Çoxdan unutduğum olub-olmuşlar yaddaşımın "künc-bucağından" yuvasını tərk etmiş quşlar kimi uğub yanına gəlir. İstəyirəm hər şeyi unudam, yadına salmayıam, bacarmıram. Gah uşaqlığım yadına düşür, gah gəncliyim. Yaşadıram, dostlarım... Rəsul Rza necə deyib? Hə, belə:

Mən kölgəsiz bağ görmədim, El dərdi tək dağ görmədim. Gözlərimi yumub açdım, Neçə dostu sağ görmədim.

Bu sətirlər ruhumla necə də həməhəndir. Gör, insan ne anlaşılmaz məxluqdur.

Sən demə, iş-güç başınızı qatırımsın. Düşünməyə vaxt tapa bilməmiş. Elə bir himə bənd imişik ki, keçmişimizi qurda-laşaq, olub-olmuşları saf-cürük eləyək, vaxtında kişiliyimiz çatıb etiraf etmədiyim səhvələri, heç olmasa, indi etiraf edək. Ah, nə gözəl deyib rəhmətlik Cəlaləddin Rumi:

Çox insanlar gördüm əynində libası yox, Çox libaslar gördüm içində insanı yox.

Görəsən, insan niyə yaxşılıqları tez unudur, pislikleri yox? Deyəsən, pisliklər insan yaddaşında daha çox diridir. İllər keçə də, unuda bilmirsən, nifret edir-sən... Deyəsən, axı nifret ruhi qüvvətdir, sənə daim sərvəxt saxlayır, ehtiyyatlı olmağa səsləyir. Ancaq həddində, yoxsa adamın ruhu ciyərənər. Çünkü "Kin saxlamaq üçün böyük yükdür" (Hz. Əli əleyhissalam).

(ardı növbəti sayımızda)